

„Fakta“, teorie a hypotézy / Teorie a „fakta“ hypotézy

Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[2007](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 17. 5. 2007
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 17. 5. 2007

„Fakta“, teorie a hypotézy / Teorie a „fakta“ hypotézy

V nové době, s nově precizovaným chápáním povahy „vědy“, se mimořádný důraz kladl na rozlišování mezi tzv. „fakty“, tj. zjištěními, o nichž nebylo a není možno pochybovat, a jejich výkladem, který spočívá jednak v jejich uvedení do souvislosti s jinými fakty, jednak s uspořádáním mnoha fakt do jakési „celkové“, soustavné myšlenkové stavby, jíž jednotlivá fakta neodporují a která sama netrpí vnitřními rozpory. Důraz na tzv. fakta šel někdy tak daleko, že se ztrácelo povědomí rozdílu mezi skutečnostmi samými a příslušnými fakty (jakožto konstatováním těchto skutečností); nicméně ve vědecké praxi (v „životě“ vědy) zůstalo vždy platné rozlišení mezi takovou celkovou koncepcí (teorií nebo hypotézou) a jednotlivými „fakty“, takže nějaké nově zjištěné „faktum“ mohlo „vyvrátit“ dosud platnou teorii, která je nedokázala do své interpretace pojmout. Zapomínalo se obecně, že samo „factum“ je něco „udělaného“, myšlenkově vytvořeného, a že takové „vytvoření“ není možné mimo kontext nejen věcný, ale zejména myšlenkový. Potlačování myšlenky, že každé „rozumění“ nutně předpokládá nejen to, čemu je „rozuměno“, ale také nějaké prostředky „rozumění“, které z „věcí“ samých, ze „skutečností“ samých nevyplývají a nemohou tedy z věcí být nějak „odvozeny“ (o takový výklad se pokoušela anglosaská tradice tzv. empirismu až senzualismu, ale po mém soudu také neudržitelně, stejně jako byla neudržitelná kontinentální tradice, počítající s nějakými „věčnými ideami“ anebo s nějakým „apriori“). Máme všechny důvody proč se domnívat, že žádné „faktum“ nemůže být ustaveno (konstatováno) bez přinejmenším zlomků či prvků nějaké „teorie“, tedy bez zasazení „konstatovaného“ do kontextu (souvislostí) s mnoha „fakty“ jinými, konstatovanými již dříve a samozřejmě také za pomoci přinejmenším zlomů či rozvrhů teorií nebo hypotéz jiných. Není žádných samostatných, izolovaných, „o sobě“ jsoucích a jednou provždy trvajících „fakt“, protože není ani žádných samostatných, izolovaných, „o sobě“ jsoucích a neměnných „skutečností“.

(Praha, 070517-1.)